

УДК 343.137./137.3

Марина Корнієнко,студентка юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОДИ ПРО ВИЗНАННЯ ВИНУВАТОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Стаття присвячена аналізу інституту угоди про визнання винуватості в кримінальному процесі України та практики застосування відповідного кримінального процесуального законодавства. Досліджено положення процесуального законодавства зарубіжних країн, проведено узагальнений аналіз практики застосування інституту угоди про визнання винуватості в зарубіжних країнах. Виявлено основні проблеми практики застосування інституту угоди, запропоновано шляхи вдосконалення вітчизняного законодавства.

Ключові слова: кримінальне провадження на підставі угод, угода про визнання винуватості, повноваження прокурора, суспільний інтерес, зміст угоди, закріплення змісту угоди у вирокі, призначення покарання.

Постановка проблеми. Одним із найбільш прогресивних положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 року (далі – КПК), на думку багатьох українських учених і юристів-практиків, а також міжнародних експертів із провідних країн світу, є запровадження в Україні відновного правосуддя, найбільш відомим інструментом якого є медіація, сутність якої в контексті угоди про визнання винуватості полягає в досягненні взаємовигідного компромісу між сторонами кримінального провадження та врегулюванні соціального конфлікту.

Прогнозувалося, що з появою глави 35 «Кримінальне провадження на підставі угод» у КПК значно спроститься процедура розгляду певної категорії кримінальних справ, скоротяться строки тримання осіб під вартою, загальні процесуальні строки розгляду кримінальних справ, а також зменшиться навантаження на систему судових і правоохоронних органів [4].

Загалом варто визнати, що сьогодні простежується позитивна динаміка розвитку інституту угод про визнання винуватості, однак не можна говорити й про те, що він набув значного поширення чи повною мірою виправдав вищезазначені прогнози та сподівання. З часу введення в дію положень КПК 2012 року механізм реалізації інституту угод усе ще не відпрацьовано ані органами прокуратури, ані судами України, більше того, він залишається неповною мірою дослідженим науковою доктриною.

Отже, варто визнати, що подальші наукові дослідження та вивчення цієї проблеми залишаються актуальними та необхідними. Аналіз положень кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн є одним із шляхів перейняття позитивного досвіду, оптимізації законодавства України й загального вдосконалення кримінального процесу України задля ефективного виконання його завдання, визначеного статтею 2 КПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї теми свідчить про те, що останнім часом інституту угоди про визнання винуватості, зокрема проблемі його застосування на практиці, не приділялося належної уваги з боку провідних науковців. Різноманітні питання, пов'язані з дослідженням правової природи угоди про визнання винуватості, а також загальні тенденції розвитку цього інституту в кримінальному процесі України та зарубіжних країн у працях вивчали О.В. Безрядін, Г.П. Власова, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін, О.П. Кучинська, М.І. Леоненко, Д.М. Лобань, Р.В. Новак, В.Т. Нор, Є.В. Повзик, Г.П. Серета, І.А. Тітко, О.М. Толочко, М.І. Хавронюк, М.Є. Шумило й інші. Учені, зокрема, досліджували та аналізували історичні засади становлення й розвитку цього інституту, специфічні особливості провадження на підставі угод, питання забезпечення прав сторін провадження, відновлення й захисту суспільних інтересів тощо.

Метою статті є аналіз кримінального процесуального законодавства України та зарубіжних країн, яке регламентує порядок кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості, висвітлення проблем практики застосування інституту угоди про визнання винуватості в Україні, порівняння вітчизняного й зарубіжного досвіду, вироблення пропозицій удосконалення законодавчої регламентації цього інституту.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 468 КПК, у кримінальному провадженні може бути укладено два види угод, перший із яких – угода про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, другий – угода між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості [1].

Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості значною мірою відрізняється від загального порядку кримі-

нального провадження. Зокрема, спостерігаються суттєві відмінності в кримінально-процесуальних формах указаних проваджень, що виражається в зміні термінів, виникненні нових і скороченні обсягу загальних процесуальних дій, відсутності або оптимізації окремих стадій, етапів тощо [11, с. 148].

Угода про визнання винуватості – це добровільне волевиявлення підозрюваного або обвинуваченого та прокурора про співпрацю у викритті кримінального правопорушення, викладене у формі письмового документа, що містить відомості про обставини кримінального правопорушення, ступінь сприяння підозрюваного чи обвинуваченого органам досудового розслідування, характер і тяжкість підозри чи обвинувачення й умови узгодженої відповідальності підозрюваного або обвинуваченого тощо [12, с. 31].

Угода про визнання винуватості укладається між прокурором і підозрюваним (обвинуваченим) за ініціативою будь-кого із цих осіб. Участь захисника в разі укладення такої угоди, згідно з п. 9 ч. 2 ст. 52 КПК, є обов'язковою та забезпечується з моменту ініціювання укладення угоди про визнання винуватості [1].

Таку угоду не може бути укладено у провадженні, в якому бере участь потерпілий (чи особа, яка могла брати участь, але не надала згоду про залучення її до провадження як потерпілого), тобто щодо злочинів чи кримінальних проступків, унаслідок учинення яких завдано шкоди правам та інтересам окремих громадян і/або інтересам юридичних осіб, а також у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи (визначення такої особи закріплено в п. 1 примітки до ст. 96-3 Кримінального кодексу України (далі – КК)) [3].

Важливою законодавчо закріпленою особливістю угоди про визнання винуватості в українському КПК є можливість її укладення виключно щодо злочинів, якими завдано шкоди державним або суспільним інтересам. Ураховуючи вказану вимогу процесуального закону, необхідно звернути увагу, що в Особливій частині КК (ч. 2 ст. 232-1, ст. 356, ч. 3 ст. 359, ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 364-1, ч. 1 ст. 365, ч. 1 ст. 365-1, ч. 1 ст. 365-2, ч. 1 ст. 367, ч. 3 ст. 382 тощо) вжито термін «громадські інтереси», а не «суспільні інтереси», у контексті КПК їх варто розуміти як тотожні.

Не допускається також укладення угоди у провадженні щодо особливо тяжких злочинів, незалежно від кола суб'єктів, яким завдано шкоду внаслідок учинення таких кримінальних правопорушень, за винятком випадку, коли наявна сукупність таких обов'язкових умов: а) учинено особливо тяжкий злочин, який, згідно з ч. 5 ст. 216 КПК, зараховано до підслідності Національного антикорупційного бюро України; б) підозрюваний чи обвинувачений у такому злочині попередньо (до укладення угоди про визнання винуватості)

викрив іншу особу в учиненні злочину, який зараховано до підслідності Національного антикорупційного бюро України (незалежно від ступеня тяжкості вчиненого останнім діяння та в межах якого кримінального провадження здійснюється досудове розслідування); в) інформація щодо вчинення злочину особою, яку викрито підозрюваним/обвинуваченим, підтверджується доказами. За відсутності хоча б однієї із цих умов суд має відмовити в затвердженні угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів.

Що стосується вимог закону до змісту самої угоди, то варто враховувати, що, відповідно до ст. 472 КПК, в угоді про визнання винуватості серед інших обставин зазначається про беззастережне визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї винуватості в учиненні кримінального правопорушення та умови часткового звільнення підозрюваного (обвинуваченого) від цивільної відповідальності у вигляді відшкодування державі збитків унаслідок учинення ним кримінального правопорушення (обов'язкові складники змісту угоди), а також обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, якщо такі домовленості мали місце (остання умова є необов'язковим чи субсидіарним складником змісту угоди) [3].

Аналізуючи норми чинного КПК, а зокрема главу 35, на перший погляд може здатися, що інститут угод регламентований у процесуальному законі досить вдало, однак, звернувшись до практики його застосування, можна одразу виявити наявні недоліки юридичної техніки. Незважаючи на позитивну динаміку укладання угод про визнання винуватості в кримінальних провадженнях, є чимало суперечностей і прогалин під час застосування відповідних норм КПК України, які зводять нанівець позитивний зміст інституту угод як вияву демократизму в кримінальному процесі України. Нижче зазначено основні з таких недоліків:

1. Угода про визнання винуватості укладається у провадженнях, у яких бере участь потерпілий, незважаючи на пряму заборону, викладену в ч. 4 ст. 469 КПК. Як було зазначено вище, суттєвою особливістю інституту угоди про визнання винуватості в українському кримінальному процесі є можливість її укладення лише щодо злочинів, об'єктом посягання яких є державні та (або) суспільні інтереси. Ця засада покликана максимально захистити права та законні інтереси особи потерпілого, не дарма в ст. 2 КПК першим серед завдань кримінального провадження названо саме захист особи.

У Звітах про розгляд матеріалів кримінального провадження, поданих судами першої інстанції протягом 2012–2016 років, можна побачити кількість затверджених судами угод про визнання винуватості за різними категоріями злочинів. Напрочуд цікавим видається факт, що показники затверджених угод

містяться навіть навпроти тих злочинів, у яких укладення угоди є просто неможливою в силу приписів закону. Наприклад, у 2014 році затверджено 47 угод щодо умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження. Очевидно, що злочин, передбачений ст. 122 КК України (умисні середньої тяжкості тілесні ушкодження), посягає на здоров'я конкретної фізичної особи, а тому укладення угоди про визнання винуватості щодо таких злочинів, принаймні за чинним КПК, є неможливим. Позитивні зміни простежуються у 2015–2016 роках, згідно з даними Звітів, угоди про визнання винуватості у злочинах проти життя і здоров'я громадян, які передбачають наявність чітко визначеного потерпілого, не затверджувалися, однак є відомості про поодинокі випадки затвердження угод щодо злочинів проти власності (наприклад, у 2015 році укладено 7 угод щодо грабежів, у 2016 році – 24 угоди щодо шахрайства). Такі дані викликають серйозні сумніви в тому, чи розуміють прокурори й судді природу інституту угоди про визнання винуватості та його призначення в кримінальному процесі.

Сьогодні активно обговорюється проект змін до КПК, в якому передбачена й нова редакція ст. 469, зокрема пропонується укладення угоди щодо кримінальних правопорушень, унаслідок яких шкода завдана правам та інтересам окремих осіб, у разі надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди [2]. Цілком імовірно, що така зміна і процесуальному законі відбудеться, і в разі її детальної регламентації матиме позитивний зміст, однак, поки такого не сталося, укладення угод про визнання винуватості в кримінальних провадженнях, у яких бере участь потерпілий або особа, яка могла брати участь, але не надала згоду про залучення її до провадження як потерпілого, є недопустимим.

2. В угодах про визнання винуватості прокурорами визначаються, а судьями затверджуються умови й зобов'язання, які об'єктивно неможливо виконати. Стаття 472 КПК не містить конкретизованих вимог щодо чіткості та безспірності викладених в угоді умов, а тому тексти затверджених угод про визнання винуватості часто є таким, що можуть неоднаково трактуватися сторонами провадження, як наслідок, зобов'язання за угодами просто не виконуються.

Наведемо приклад подібного неконкретизованого визначення обов'язків обвинуваченого: «Співпрацювати з правоохоронними органами у викритті та виявленні осіб, які вчиняють злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, а також злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (вирок Краснодарського міськрайонного суду Луганської області від 18.05.2013 у провадженні № 1кп/377/215/2013) [4].

З указанного прикладу можна дійти висновку, що обвинувачений фактично не має

жодної можливості допомогти слідству та сприяти в установленні винних осіб, так як його обов'язки й механізм їх виконання абсолютно не конкретизовані, не зазначено конкретні правопорушення, у розкритті яких він повинен сприяти. У таких випадках навряд чи варто говорити про вину обвинувачених у невиконанні умов угоди, адже, навіть якщо вони й мали намір добросовісно виконати свої зобов'язання, зміст угоди сам по собі унеможливило її виконання.

Окрім висвітленої вище проблеми, досить часто прокурори взагалі укладають угоду про визнання винуватості з підозрюваними та визначають умови сприяння в розкритті злочину щодо інших категорій правопорушень, ніж тих, які вчинив підозрюваний чи обвинувачений. Так, прокурор прокуратури Волинської області уклав угоду про визнання винуватості з підозрюваним Н. за ч. 1 ст. 366 КК України. Умовами вказаної угоди було не тільки беззастережне визнання винуватості в учиненому правопорушенні, а й співпраця з правоохоронними органами у викритті та виявленні осіб, які вчиняють злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян, а також злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [12, с. 34]. Подібні умови в угодах про визнання винуватості ставлять під загрозу інтереси обвинувачених, адже над ними одразу навісає загроза застосування ст. 476 КПК, у якій передбачено наслідки невиконання угоди.

3. В угоді про визнання винуватості узгоджене покарання із застосуванням ст. ст. 69, 70 КК України визначається без будь-якого обґрунтування та посилання на обставини, що пом'якшують покарання й мотиви прийняття такого рішення. Незважаючи на існування можливості застосування більш м'якого покарання за вчинені злочини для осіб, які уклали угоду про визнання винуватості, законодавець жодним чином не заперечив необхідність застосування загальних засад призначення покарання, які чітко закріплені в ст. 65 КК.

Більше того, в угодах часто не вирішується питання про узгоджене обов'язкове додаткове покарання. Так, у кримінальному провадженні щодо громадянина П., який учинив злочин за ч. 1 ст. 366 КК України, укладено угоду про визнання винуватості з прокурором Галицького району м. Львова. В угоді сторони визначили узгоджене покарання – штраф у розмірі 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Однак додаткове покарання – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке передбачено санкцією вказаної статті як обов'язкове для призначення, обумовлено не було, крім того, таке рішення прокурора не було вмотивоване жодним чином. Суд не звернув уваги на вказаний факт і затвердив угоду своїм рішенням, також не навівши мотивів непризначення додаткового покарання [12, с. 34].

Аналізуючи подібні випадки, можемо дійти висновку, що умови угод нерідко є таки-

ми, що не відповідають інтересам суспільства та держави. Укладення угод подібного змісту є недотриманням норм вітчизняного законодавства й нівелюванням природи інституту угоди про визнання винуватості.

4. Більшість угод про визнання винуватості укладається стороною обвинувачення з єдиною визначеною умовою – визнання підозрюваним (обвинуваченим) своєї винуватості в суді. Серед таких умов 65–80% становлять угоди про визнання винуватості, укладені щодо злочину, передбаченого ст. 309 КК України (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту). Водночас досить часто в угодах не встановлюються умови про сприяння слідству у викритті осіб, які розповсюджують наркотичні засоби.

Наведемо показовий приклад. Вироком Приморського районного суду м. Одеси від 3 лютого 2017 р. у справі № 522/1580/17 затверджено угоду про визнання винуватості щодо кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 309 КК України. В описовій частині вироку вказано: «06 листопада 2016 року, приблизно о 15:00 годині, ОСОБА_2, перебуваючи на території Центрального автовокзалу міста Одеси, розташованого за адресою: місто Одеса, вулиця Колонтаївська, 58, з метою особистого вживання, незаконно придбав, від невстановленої органом досудового розслідування особи, наркотичний засіб, обіг якого обмежено, – кокаїн» [10]. При цьому в умовах угоди немає жодного слова про обов'язок обвинуваченого співпрацювати зі слідством з метою викриття особи, винної в розповсюдженні наркотичних засобів. Саме в таких категоріях справ умова про сприяння слідству є напрочуд важливою, адже в ній конкретизується та відображається суспільний інтерес щодо виявлення винних осіб і розкриття більшої кількості правопорушень. Тому умови угоди про визнання, укладені щодо злочинів, передбачених ст. 309 КК України, та суміжних складів злочинів повинні бути направлені на викриття осіб, які збувають наркотичні засоби, особливо в провадженнях, де встановлено факт придбання наркотичних засобів у невстановленої особи. І якщо в прикладі, наведеному вище, у п. 2, умова про сприяння слідству об'єктивно не могла бути виконана, то в ситуації зі злочинами розділу XII Особливої частини КК така умова угоди є більш ніж доцільною та необхідною.

5. Підсумовуючи наявні проблеми практики застосування інституту угоди про визнання винуватості в Україні, наведемо останні кількісні показники щодо затверджених угод. Згідно зі статистичними даними Державної судової адміністрації України, у 2016 р. судами першої інстанції затверджено 7 305 угод про визнання винуватості (всього винесено 79 405 вироків), із них 3 142 угоди становлять угоди щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів [9]. Для порівняння

у 2015 році загальна кількість затверджених вироків угод про визнання винуватості становила 9 611 із 95 051 винесених вироків [8].

У 2014 р. з 100 685 вироків затверджено 13 579 угод про визнання винуватості, з них 5 171 – щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів [7].

На нашу думку, той факт, що кількість кримінальних проваджень, завершених укладенням угод, залишається незначною, дає підстави для занепокоєння щодо розвитку цього процесуального інституту. Очевидно, що про активне застосування досліджуваного процесуального інституту поки що говорити не доводиться. Такий стан речей сигналізує законотворцям, суддям, органам прокуратури та слідства, а також науковцям, що інститут угоди про визнання винуватості потребує подальших реформувальних, розробок і досліджень.

Виявлення найгостріших проблем правозастосування є першим етапом на шляху до їх вирішення. Для того, щоб ефективніше виробити шляхи вдосконалення законодавства і, як наслідок, практики, як нам видається, варто звернутися до положень законодавства зарубіжних країн і, проаналізувавши їхній досвід, перейняти позитивні його аспекти.

Варто зазначити, що інститут угоди про визнання винуватості успішно застосовується в кримінальних провадженнях багатьох зарубіжних країн світу, зокрема у країнах англо-американської системи права. У цьому руслі одразу варто вказати, що в кримінальному процесі країн загального права перед суддею ніколи не ставилося завдання встановити об'єктивну істину, з'ясувати всі фактичні обставини справи, юридично правильно їх кваліфікувати й винести рішення в інтересах абстрактного публічного правопорядку та суспільних інтересів, як це прийнято в країнах континентальної правової сім'ї.

Суд прагне встановити істину, але лише настільки, наскільки це необхідно для того, щоб справедливо вирішити спір. Якщо ж процесуального спору немає (наприклад, одна зі сторін відмовляється його вести), то немає й пошуку істини. Англосаксонський суддя – не «дослідник», а «арбітр» [14].

Інститут угоди про визнання винуватості доволі розвинений у кримінальних процесах США, Великобританії та Канади, де 70–90% усіх кримінальних проваджень вирішуються через укладання угоди між сторонами обвинувачення та захисту. Тому угода про визнання винуватості є основним способом вирішення значної кількості кримінальних справ у судах США й більшості держав, які належать до англосаксонської правової сім'ї. Така ситуація зумовлена тим, що укладання угод вигідне для обох сторін провадження. Обвинувачений може отримати значно менше покарання, а прокурору не потрібно доводити винуватість обвинуваченого в судовому порядку. Разом із цим під час досягнення домовленості прокурор залучає підозрюваного чи обвинуваченого до співпраці з метою за-

побігання кримінальному правопорушенню, виявлення чи припинення кримінального правопорушення. Укладення угоди також дає змогу полегшити провадження щодо співучасників. В обмін на свідчення стосовно іншого співучасника або активну співпрацю зі слідством прокурор може укласти угоду з одним зі злочинців [12, с. 31].

Принциповою відмінністю кримінального провадження США від країн континентального права, зокрема від України, є те, що у США угоди можуть укладатися в кримінальних справах щодо будь-яких злочинів. Проте варто зазначити, що таке загальне правило може бути змінено законодавством окремих штатів, легіслатури яких, як правило, встановлюють обмеження щодо того, в яких провадженнях можуть укладатися угоди про визнання винуватості.

Специфічною особливістю інституту угод у країнах загального права є також можливість укладення угоди на будь-якій стадії провадження, від моменту висунення особи обвинувачення до виходу присяжних до нарадчої кімнати й навіть у той час, протягом якого присяжні приймають рішення про винуватість.

Дещо інша ситуація існує в країнах із континентальною системою права, де порядок укладення угод про визнання винуватості більш чітко визначений і конкретизований. Умови, за яких досягаються домовленості з підозрюваним і обвинуваченим, залежать від обставин кримінального провадження, наприклад, від виду вчиненого злочину. Так, угода про визнання винуватості у Франції може бути укладена в конкретній категорії злочинів, за які передбачено такі покарання, як штраф, позбавлення волі строком на 5 років. Крім того, така угода укладається в кримінальних провадженнях щодо тяжких злочинів, учинених через необережність [12, с. 32].

Згідно з кримінальним процесуальним законодавством Німеччини, факт укладення угоди про визнання винуватості не звільняє прокурора від обов'язку довести вину підсудного в установленому законом порядку. Окрім того, перш ніж укласти угоду, підсудний має право ознайомитися з усіма матеріалами справи, що дає змогу створити уявлення про реально існуючу доказову базу обвинувачення та оцінити шанси сторони захисту на досягнення позитивного для неї результату судового розгляду справи за загальною процедурою кримінального провадження. Особливістю кримінального провадження Німеччини є те, що прокурор повинен отримати дозвіл від суду, щоб документ (угода) набув чинності, після чого він передається обвинуваченому, який протягом 14 днів приймає пропозицію прокурора або вибирає судовий розгляд на загальних підставах [13, с. 226]. Хоча наведені положення викликають низку запитань щодо їх відповідності правовій природі угоди про визнання винуватості, все ж у ньому є й раціональне зерно, адже такі законодавчі положення унеможливають свавіл-

ля збоку прокурора та уособлюють принципи верховенства права, законності й доведеності вини в кримінальному процесі.

Одним із найбільш прогресивних і вартих уваги положень процесуального законодавства Молдови є необхідність затвердження попередньо проекту угоди про визнання винуватості з прокурором вищого рівня. Так, відповідно до п. п. 3, 4 ч. 2 ст. 505 КПК Республіки Молдова, умови угоди про визнання винуватості визначаються не тільки прокурором, підозрюваним та обвинуваченим, а й в обов'язковому порядку – узгоджуються із захисником і прокурором вищого рівня, який перевіряє угоду на предмет її законності й доцільності [5]. Аналогічна норма міститься в ч. 1 ст. 210 КПК Грузії, у якій також передбачено, що процесуальна угода укладається за попередньою письмовою згодою прокурора вищого рівня [6].

У кримінальних процесуальних кодексах Італії та Іспанії закріплено положення щодо чіткого обмеження строку кримінального покарання для осіб, які укладають угоду про визнання винуватості. Так, у КПК Італії передбачено зниження покарання на 1/3, а в Іспанії навіть визначено максимальну межу для покарання у вигляді позбавлення волі, за яку не може вийти прокурор, визначаючи термін покарання. Такою межею є 6 років. Не можна не погодитися, що така чітка регламентація може запобігти виникненню ситуацій, коли угодою передбачається сумнівна міра покарання, не призначається додаткове покарання, не мотивується призначення більш м'якого покарання тощо [13, с. 227].

У статті подано далеко не всі приклади позитивного застосування інституту угоди про визнання винуватості. Загалом він у тому чи іншому вияві успішно функціонує в усіх прогресивних державах. Аналіз законодавства та практики застосування зарубіжних країн дає змогу виявити корисні положення для подальшого реформування кримінального процесуального законодавства України.

Висновки

Проведені дослідження дають підставу стверджувати, що інститут угоди про визнання винуватості, безперечно, є позитивною новелою кримінального процесуального законодавства України, однак практика його застосування виявила низку наявних в українському кримінальному процесуальному законодавстві проблем, які потребують вирішення.

На нашу думку, вдосконалення інституту угоди про визнання винуватості необхідно починати з реформування законодавства й унесення відповідних змін до КПК, які б конкретизували чинні положення та унеможливили свавілля прокурорів і суддів, а також порушення прав підозрюваних (обвинувачених).

Серед основних напрямів удосконалення положень глави 35 КПК в контексті угоди про визнання винуватості, її змісту й порядку укладення варто зазначити такі:

– Передбачити законодавчу вимогу щодо чіткості та ясності умов угоди, деталізації її тексту шляхом визначення механізму виконання угоди. Зокрема, текст угоди не повинен створювати умов для неоднозначного тлумачення її положень.

– Визначити орієнтири, якими повинен керуватися суд під час затвердження угод. Варто погодитись із позицією М.І. Хавронюка, який стверджує, що деякі з тих орієнтирів, що закріплені в законі сьогодні, є надто дискреційними. Наприклад, суд не має можливості точно визначити, чи відповідають умови угоди інтересам суспільства, чи порушують вони інтереси сторін чи інших осіб. Отже, створюються умови, коли суддя може зловживати своїм становищем, відмовляючи в затвердженні угоди з нікчемних підстав, обгрунтовуючи їх, наприклад, невідповідністю інтересам суспільства або, навпаки, затверджуючи угоди, які явно порушують права й інтереси, як суспільні, так і окремих осіб.

– Передбачити затвердження тексту угоди прокурором вищого рівня з метою недопущення можливих зловживань. Щодо цього положення можна використати позитивний досвід Молдови та Грузії.

– Установити в законі чіткі вимоги до положень угоди в частині призначення покарання, які повинні відповідати загальним засадам призначення покарання, визначеним КК України, закріпити зобов'язання прокурора вказувати в угоді відповідні підстави призначення тієї чи іншої міри покарання.

– Визначити положення про те, що обов'язковою є безпосередня, активна участь у формуванні умов угоди сторони захисту, зокрема адвоката підозрюваного (обвинуваченого). Функція захисту, яку реалізує адвокат у кримінальному провадженні, в тому числі має охоплювати представництво інтересів клієнта під час укладення угоди, саме на адвоката покладається обов'язок не допустити включення в текст угоди пунктів, які порушуватимуть права та законні інтереси підозрюваного (обвинуваченого).

Наведені ідеї вдосконалення положень глави 35 чинного КПК становлять далеко не вичерпний перелік. Утвердження й належний розвиток у нашій державі інституту угоди про визнання винуватості потребує ретельної та виваженої роботи і співпраці законотворців, суддів, прокурорів і, зрештою, всіх зацікавлених у демократизації кримінального процесу правників.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення механізмів забезпечення завдань кримінального провадження : Закон України (проект № 5610) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60825.

3. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15>.

4. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод (розглянуто та затверджено на нараді суддів судової палати у кримінальних справах ВСС) 22 січня 2014 року / Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/print/40988uzagalnennya_sudovoi_praktiki_na_temu_sudova_prktika_zdiysne.html.

5. Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Молдова : Закон от 14 марта 2003 года № 122-ХV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovno-processualnyj-kodeks-respublikimoldova/#more-58>.

6. Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Грузії : Закон от 9 октября 2009 года № 1772-Пс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/-09_10_2009.pdf.

7. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2014 рік. Форма № 1-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/sudova_statystyka/lkflghkjlh/.

8. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2015 рік. Форма № 1-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015/.

9. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2016 рік. Форма № 1-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://court.gov.ua/sudova_statystyka/2016_zvit/.

10. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 3 лютого 2017 року у справі № 522/1580/171 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65167389>.

11. Леяк О. Кримінальне провадження на підставі угоди про визнання винуватості / О. Леяк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 3. – С. 147–155. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/11-2016/lelyak.pdf>.

12. Новак Р.В. Укладення угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим у кримінальному провадженні / Р.В. Новак // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – № 4. – Т. 7. – С. 30–36.

13. Кисліцина І.О. Роль прокурора при укладанні угод про визнання винуватості: зарубіжний досвід / І.О. Кисліцина // Вісник Національного університету «Одеська юридична академія». – 2014. – С. 225–227. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3845/Kislizina%20Rol%20prokurora.pdf?sequence=1>.

14. Хавронюк М. «Правопрокурорія», або Деякі проблеми угоди про визнання винуватості / М. Хавронюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-18-16/1177-pravoprokurorriya-abo-deiaki-problemy-uhodypro-vyznannia-vynuvatosti.html>.

Статья посвящена анализу института соглашения о признании вины в уголовном процессе Украины и практики применения соответствующего уголовно-процессуального законодательства. Изучено процессуальное законодательство зарубежных стран, проведен обобщенный анализ практики применения института соглашения о признании вины в зарубежных странах. Обозначены основные проблемы практики применения института соглашения, предложены пути усовершенствования отечественного законодательства.

Ключевые слова: уголовное производство на основе соглашений, соглашение о признании вины, полномочия прокурора, общественный интерес, содержание соглашения, закрепление содержания соглашения в приговоре, назначение наказания.

This article is devoted to the analysis of the institute of the agreement on the recognition of guilt in Criminal procedure in Ukraine and practical application of national legislation. Legislation of foreign countries has been researched too, practical application of agreement on the recognition of guilt in foreign states are analyzed. The problematic issues of practical application of agreement on the recognition of guilt have been identified and the proposals for clauses of national legislation improvement have been elaborated.

Key words: criminal proceedings on the basis of agreements, agreement on the recognition of guilt, powers of the prosecutor, public interest, securing content agreement in a sentence, sentencing.

